

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На даному етапі розвитку суспільства людський капітал являє собою ключовий елемент, оскільки знання, навички, досвід та розумові здібності працівників впливають на цифровий розвиток підприємств та країн в цілому, а стратегія розвитку Індустрія 4.0 з можливим переходом в найближчому майбутньому на удосконалену версію стратегії – Індустрію 5.0 лише збільшить людино-центристський підхід в усіх сферах життєдіяльності, яка доводить той факт, що не всі процеси можуть бути роботизовані і що зараз людина стає ключовою фігурою в переході світу від цифрової економіки до економіки віртуальної.

Кажучи про глобальну цифрову трансформацію та перехід до цифрової економіки, існують мультифункціональні показники та індекси, створені за підтримки провідних організацій світу, які вираховують стан певної країни на шляху до інформатизації та цифровізації, зважаючи на всі можливі фактори, які пов'язані з переходом. Одним з таких індексів є Індекс цифрової економіки та суспільства (Digital Economics and Society Index - DESI), який нині є найдетальнішим показником у сфері цифрової трансформації, але, на жаль, Україна лише наприкінці 2021 року оголосила про плани запровадити дану індексацію задля визначення динаміки та прогресу цифрового розвитку та порівнювати дані з економіками країн Європейського Союзу.

Говорячи про Індекс цифрової економіки та суспільства, то він становить собою суму показників таких як «зв'язок» (вимірює якість прокладення і доступу до мережі Інтернет), «людський капітал» (вимірює можливість освоїти цифрові навички), «використання інтернет-послуг» (вимірює рівень використання онлайн-сервісів, послуг та споживання онлайн-контенту), «інтеграція цифрових технологій» (вимірює використання цифрових інновацій в бізнесі та користувачів онлайн), «цифрові державні послуги» (вимірює цифровізацію уряду та сфери охорони здоров'я), які експерти вважають ключовими у визначенні динаміки цифровізації. Ми можемо побачити, що людський капітал відіграє одну з ключових ролей у визначенні індексу держави в даній сфері, який вкотре доводить той факт, що від розвитку людського капіталу напряду залежить розвиток економіки, у нашому випадку цифрової економіки, держави. Визначення даного індексу в Україні надало б обширніший огляд ситуації щодо цифрових трансформацій різних галузей промисловості, адже наразі наявна інформація є обмеженою і не характеризується комплексністю. Деякі компанії такі як Deloitte, HUAWEI, а також урядовий проєкт «ДІЯ» проводять власний аналіз розвитку людського капіталу та його місця в цифровізації, але вони не охоплюють таку кількість показників як глобальні дослідження.

Експерти World Bank Group у 2016 році зазначили, що задля ефективного функціонування цифрової економіки в умовах постійної цифровізації потрібні певні структурні компоненти такі як інформаційні та телекомунікаційні технології, людський капітал, сприятливий бізнес-клімат та ефективне управління [1]. Тобто, доступ до технологій породжує попит на нові цифрові навички у працівників, перехід певної сфери промисловості на цифрові рейки, стимулюючи при цьому створення підприємств нового типу та даючи можливість ефективно управляти, уникаючи бюрократії та забезпечуючи прозорість надання певних послуг. Дані компоненти стали одними з 108 унікальних параметрів при розрахунку Індeksu цифрової еволюції (Digital Evolution Index, DEI) [2].

Цей показник визначає рівень впровадження цифровізації в життя людей за параметрами, які згруповані за чотирма базовими категоріями, такими як умови постачання (логістика, покриття, можливості електронної оплати, безпека та ін.), умови попиту (можливості людей витратити, використання цифрових грошей, мобільне та інтернет з'єднання та ін.), інституційне середовище (захист інвесторів, цифрова екосистема, в тому числі використання урядом ІТ технологій, цифрова довіра та ін.), інновації та зміни (можливості стартапування, інвестиції в дослідження та розвиток, приваблення талановитого людського капіталу, мобільне залучення, використання соціальних мереж в цифровому середовищі). Зокрема, у даній доповіді визначався такий цікавий і на нашу думку, важливий параметр як рівень цифрової довіри, який включав в себе такі компоненти як поведінка (толерантність, залучення цифрової комерції), ставлення (довіра до технологій, бізнес організацій, сфери захисту даних і т.д.), середовище (безпека та приватність), досвід. На жаль, індексування проводилось у 2017 році і Україна не була залучена до даного дослідження.

Кажучи про рівень цифрової довіри, то це ключовий момент для початку використання цифрових технологій в Україні в цілому та на вітчизняних підприємствах, від цього залежить ступінь цифрової зрілості та готовності до цифровізації. З приходом технологій, люди в Україні поступово починали використовувати онлайн-сервіси. Одним з таких сервісів був онлайн-банкінг від

Приватбанку, який став першим в Україні, який здобув популярність, адже в ньому можна було виконувати прості трансакції не виходячи з дому. Далі будувались різні онлайн-платформи, до яких пристосовувались звичайні українці. Перехід від готівкового до безготівкового розрахунку відбувався поступово, але українські банки довели, що їм можна довіряти, не боючись за власні кошти, але це було складно і майже неможливо, зважаючи на попередній негативний досвід в історії України. Прихід Google Pay та Apple Pay в 2017 році був сприйнятий позитивно, адже певне цифрове підґрунтя вже існувало для впровадження нових технологій. Розвиток урядової програми «Дія» спочатку супроводжувалось долею критики та недовірою, адже використовувались персональні дані українців, але програма «Дія» стала в 2022 році найкориснішою програмою, завдяки якій можна було виїхати навіть за кордон, не маючи при собі оригінальних паспортів. Використання блокчейн-технологій та захищених електронних реєстрів стало поштовхом до збільшення цифрової довіри і наразі даний додаток має більше ніж 15 мільйонів скачувань, тобто третя частина населення України користується урядовим сервісом.

Проведене в 2022 році дослідження для визначення Індексу мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI), який висвітлює здатність до розвитку та впровадження інновацій, цифрової економіки та технологій в країнах світу, показало позитивні результати України. Сектори, що аналізуються, сгруповані в «технології», «люди», «уряд» та «вплив різних факторів» (на готовність до цифровізації). Наприклад, в субіндексах «рівень грамотності дорослої людини» та «законодавство про електронну комерцію» наша держава зайняла 1 місце серед країн усього світу, та й загалом статистика вказує на постійний розвиток та покращення показників [3].

У дослідженні для визначення Глобального інноваційного індексу (Global Innovation Index –GII) Україна бере участь з 2012 року та відзначена як країна з інноваційними досягненнями, з доходами нижче середнього рівня, вказуючи на те, що є позитивні зв'язки між інноваціями та розвитком. Даний індекс оцінює інноваційні можливості 132 країн світу, і. Індекс аналізує 7 основних секторів «Інституції», «Людський капітал та дослідження», «Інфраструктура», «Складність ринку», «Складність бізнесу», «Результати знань і технологій» та «Креативні результати», які розділені на підсектори. Згідно зі зведеним аналізом 2021 року, Україна зайняла 44 місце у секторі «Людський капітал та дослідження» і 33 місце у секторі «Результати знань і технологій», що свідчить про позитивний результат саме у сферах, які пов'язані безпосередньо з людьми. У 2022 році, незважаючи на повномасштабну війну, Україна втримала позиції по інноваційним можливостям, залишаючись на 4 позиції в своїй групі країн з доходами нижче середнього рівня [4].

Отже, цифровізація економіки зазвичай охоплює суспільний, підприємницький та урядовий сектори, тобто без трансформацій на макрорівні неможливі трансформації на мікрорівні, але оцінювати рівень цифровізації підприємств набагато складніше, адже аналіз має здійснюватись Україною за певною методикою, тоді коли загальну цифровізацію нашої держави може оцінювати та аналізувати світові організації в концепції глобального розвитку суспільства. Як ми вже побачили з розглянутих індексів, вибір параметрів для дослідження зазвичай зводяться до різноманітних сфер і видів діяльності, і в усіх них фігурувало поняття «людський капітал», що беззаперечно вказує на те, що показники, які пов'язані з цим поняттям мають вагу не лише в цифровізації та впровадженні технологій, а й в розвитку інноваційного простору країни. Формування цифрового економічного середовища неможливе без навчання, розвитку та перекваліфікації людського капіталу відповідно до нових стратегій цифровізації суспільства.

Список використаних джерел:

1. World Bank Group (2016). Digital Dividends. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf> (дата звернення: 20.03.2023)
2. Ebe Digital Evolution Index (DEI 2017). URL: https://globalrisk.mastercard.com/wp-content/uploads/2017/07/Mastercard_DigitalTrust_PDFPrint_FIN_AL_AG.pdf (дата звернення: 21.03.2023)
3. Network Readiness Index (2022). URL: <https://networkreadinessindex.org/> (дата звернення: 22.03.2023)
4. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. BOIB: Оприлюднено глобальний інноваційний індекс 2022 року. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/wipo-global-innovation-index-2022-29092022> (дата звернення: 22.03.2023)